

ӘОЖ 687.152
МРНТИ 64.33.81

**ӘСКЕРИ ҚЫЗМЕТКЕРЛЕРДІҢ ФОРМАЛЫҚ КИІМІНІҢ ТОЗУЫНА ӘСЕР ЕТЕТІН
ЭРГОНОМИКАЛЫҚ КӨРСЕТКІШТЕР МЕН ФАКТОРЛАРДЫ ЗЕРТТЕУ**

**ИССЛЕДОВАНИЕ ЭРГОНОМИЧЕСКИХ ПОКАЗАТЕЛЕЙ И ФАКТОРОВ, ВЛИЯЮЩИХ НА
ИЗНОС ФОРМЕННОЙ ОДЕЖДЫ ВОЕННОСЛУЖАЩИХ**

**THE STUDY OF ERGONOMIC INDICATORS AND FACTORS AFFECTING THE WEAR OF
MILITARY UNIFORMS**

A.T. ТОҚТАРБАЕВА, З.Д. МОЛДАГАЖИЕВА
A.T. ТОҚТАРБАЕВА, З.Д. МОЛДАГАЖИЕВА
A.T. TOKTARBAYEVA, Z.D. MOLDAGAZHIYEVA

(Алматы технологиялық университеті, Қазақстан Республикасы)
(Алматинский технологический университет, Республика Казахстан)
(Almaty Technological University, Republic of Kazakhstan) E-mail:akerke-
1996@mail.ru, zaure_0111@mail.ru

Мақаланың өзектілігі әртүрлі жаттығулар кезінде әскери қызметкерлердің физикалық жағдайын бақылау қажеттілігіне негізделген. Мақаланың ғылыми жаңалығы сарбаздарды жауынгерлік даярлау кезінде формалық киімнің эргономикалық көрсеткіштерінің өзгеру дәрежесін анықтау болып табылады. Формалық киімнің тозуына әсер ететін факторларды ескере отырып, қосымша қорғаныш қабаттары ұсынылатын тозу аймақтары анықталды.

Актуальность статьи обусловлена необходимостью контроля физического состояния военнослужащих во время различных учений. Научная новизна статьи заключается в определении степени эргономических показателей формы во время боевой подготовки солдат. Учитывая факторы, влияющие на износ форменной одежды, были выявлены области износа, для которых рекомендуется использовать дополнительные защитные накладки.

The relevance of the article is due to the need to monitor the physical condition of servicemen during various exercises. The scientific novelty of the article is to determine the degree of ergonomic shape indicators during combat training of soldiers. Considering the factors that affect the wear of uniforms, areas of wear have been identified, for which additional protective covers are recommended.

Негізгі сөздер: жауынгер, ұрыс, тактика, қозғалыс, еңбек жағдайы.

Ключевые слова: военнослужащий, бой, тактика, действие, трудовые движения.

Keywords: serviceman, battle, tactics, action, labor movements.

Kіріспе

Тактика – ұрысты жүргізу туралы ғылым. Ол Қарулы Күштердің, әскер түрлерінің барлық бөлімшелері мен бөлімдерінің соғысты дайындауы, ұйымдастыруы және жүргізуінің теориясы мен практикасын қамтиды [1].

Қазіргі заманда жауынгерлік ұрыстың негізгі белгілері: айлалылық (маневрлілік), жоғары өзгермелік, жағдайдың тез және шұғыл өзгеруі, майдандағы және тереңдіктегі ұрыс дамуының бір қалыпсыздығы, ұрыс жүргізу тәсілдерінің әр түрлілігі, жеке құрамның моральдық-психологиялық және дене күш салуының жоғары болуы.

Қазіргі заманғы әскери дайындықтың түрлері: әуе қорғаныс күштері, ұтқыр әскерлер, құрлық әскерлерінің бөлімдері мен бөлімшелері, сонымен бірге теңіз жағалау бағыттары қимылдарында – шекара қызметіндегі теңіз дивизия кемелері және әскери-теңіз күштері қатысады [2].

Зерттеу нысаны мен әдісі

Зерттеу нысаны болып әскери жауынгерлердің әскери жаттығу кезіндегі еңбек жағдайы мен формалық киім табылады.

Әскери жаттығу – әскери құрамалардың, бөлімшелердің, басқару органдарының және арнаулы әскерлердің жауынгерлік дайындықтарын тексерудің негізгі тәсілі. Әскер түрлерінің әзірлігін, ұрыс жүргізу және басқару, өзара байланыса қимыл жасау тәсілдерін байқау және жетілдіру мақсатын көздейді. Зерттеу жүргізу үшін мақалада аналитикалық әдіс қолданылды.

Нәтижелері мен оларды талқылау

Эргономика – адамның еңбек әрекетін жақсарту мақсатын немесе оған жайлы және қауіпсіз жағдай жасаумен, жұмыс өнімділігін жоғарылатумен, денсаулығы мен еңбекке қабілеттілігін сақтау мақсатында «Адам, машина, өндірістік орта» жүйелерін, пайда болатын мәселелерді зерттейтін ғылым. Эргономика

еңбектену үрдісінің жұмыс құралдары мен жағдайларының тиімді жолдарын іздейді. Ал еңбек физиологиясы оның маңызды бір бөлімі болып есептеледі.

Еңбек физиологиясы адам организмінің еңбектену кезіндегі қалыпты жағдайын, жұмыскерлігін, оған өндірістік әсерлерді тексеріп, тиімді жұмыс істеу шараларын жүзеге асырады [3].

Ұрыс кезінде әскери жауынгерлердің еркін қозғалуы, форманың ыңғайлылығы үшін, әр түрлі қозғалыс қалпында кедергі келтірмеу, сонымен қатар тез тозуға ұшырайтын бөліктерін анықтау мақсатында әскерилердің түрлі жаттығу барысында қимыл-қозғалысының өзгеруі бақыланып, еңбек жағдайы негізге алынды. Бақылау нәтижесі 1-кестеде келтірілген.

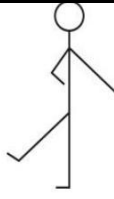

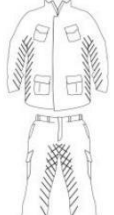

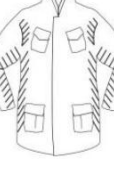
Қорытынды

Әскери жауынгерлердің жаттығу орындау кезінде еңбек қозғалыстарын бақылау нәтижесінде, формалық киімнің конструктивті шешімдеріне, киім бөліктерінің тозуына әсері қарастырылды. Зерттеу нәтижесінде, формалық киімнің тез тозуға ұшырайтын аймақтары: күртешенің бүйір бөлігі, қолтық ойындысы, жең, шынтақ бөлігі, шалбардың адым сызығы, тізе бөлігі екендігі анықталды. Нәтижесінде, механикалық әсерге және тозуға неғұрлым көп ұшырайтын аймақтарына, бұйымды жобалау кезінде конструктивті қосымшалар мен құрастыру ерекшеліктері және қосымша қорғау қабаттарын қолдану ұсынылады.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

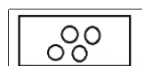
1. Тактикалық дайындық: Пәннің оқу-әдістемелік кешені/Ақжигитов Б.А. – Семей, 2013 – 46 б.
2. Әскери жаттығу [Электронды ресурс]. Кіру режимі: <https://kk.wikipedia.org/wiki/askeri/zhattygu>. Пайдалану мерзімі: 26.02.2018.
3. Еңбек физиологиясы және психологиясы: Оқу құралы/ Ермұханова Н. – Астана: Фолиант, 2015 – 316.

Кесте - 1. Әскери жауынгерлердің еңбек жағдайындағы қозғалыс түрлері

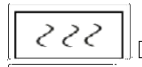
№	Жауынгердің еңбек жағдайы	Жауынгер қозғалысының схемасы	Қозғалыс сипаттамасы	Қозғалыс әсерінен өзгеріске және тозуға ұшырайтын бөлік	Формалық киімнің тозуға ұшырайтын аймақтары
1			Саптық дайындық барысында адымдау. Оң қолы бүгілген, сол қолы артқа созылған. Оң аяғы көтерілген, сол аяғы түзу қалыпта.	Шынтақ аймағы, жең ұшы, қолтық ойындысы, иық тігісі, шалбардың адым сызығы	
2			Саптық дайындық барысында бастапқы қалыпқа оралу. Екі қолы бастапқы қалыпқа келіп, сол аяғы сәл артқа жіберілген.	Күртешенің бүйір тігісі, жеңнің иіліс сызығы, шалбар тігісі, шалбардың адым сызығы.	
3			Әуе нысаналарын ату үшін тізерлеп отыру. Жерге оң аяғымен тізерлеп, сол аяғын жерге тіреп, сол қолын бүгіп, оң қолын көтере отырып жүргізу.	Қолтық ойындысы, иық тігісі, шынтақ аймағы, шалбардың адым сызығы, тізе бөлігі.	
4			«Атыс жүргізу» командасын орындауға дайындық. Аяғы иық деңгейінде орналасқан, оң және сол қолы бүгілген.	Күртешенің иық тігісі, жеңнің иіліс сызығы, қолтық ойындысы, шынтақ аймағы.	
5			Дүмді бүйірге қысып, жүріп келе жатып, атысты жүргізу. Оң және сол қол бел деңгейінде бүгілген.	Шынтақ аймағы, күртешенің бүйір бөлігі және жеңнің иіліс сызығы, қолтық ойындысы.	

6			«Жермен жорғалау» командасын орындауға дайындық қалпы. Жерге жатып, екі шынтақпен жерге таяну.	Күртешенің, шалбардың алдыңғы бөлігі, жеңнің шынтақ аймағы және иіліс сызығы, шалбардың тізе бөлігі.	
7			Жан бөлігімен жермен жорғалау. Сол жақ жанға жатып, қаруды оң қолға алу. Сол аяғының тізесін бүгіп, алдыға созу, оң аяқ өкшені неғұрлым өзіне жақын қою. Оң аяқты бүге отырып, сол аяқ қалпын өзгертпей алдыға жылжу.	Күртешенің бүйір бөлігі, қолтық ойындысы, жеңнің иіліс сызығы, шынтақ аймағы, шалбардың адым сызығы, жан бөлігі, тізе аймағы.	
8			Жер бауырлап жорғалау. Оң қолына қаруды бауынан ұстап, Бүгілген аяқпен итеріліп алдыға жылжу. Басы төмен қалыпта.	Формалық киімнің алдыңғы бөлігі, жеңнің иіліс сызығы, шынтақ және шалбардың тізе аймақтары.	
9			«Жерде жату» нұсқауынан «Тұру» қалпына ауысу. Белі бүгіліп, еңкейген, оң қолы алдыға созылған, оң аяғы бүгіліп, сол аяғы артқа қарай созылған.	Қолтық ойындысы, жең ұзындығы, жең ұшы, тізе бөлігі.	

Ескерту:

тесілу;

созылу;

үйкелу;

қатты үйкелу.